

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Загальновідомо, що злочини проти основ національної безпеки України є найбільш небезпечними посяганнями на суспільні відносини, які забезпечують державну безпеку, обороноздатність, незалежність країни, її конституційний лад. Без належної кримінально-правової охорони цих відносин неможливе нормальне функціонування держави та відповідних її інститутів. Держава вправі й зобов'язана забезпечувати безпеку свого існування, найважливіших політико-правових інститутів, її громадян.

Злочини проти основ національної безпеки України посягають на національну безпеку загалом, яка, відповідно до Закону України «Про основи національної безпеки України», визначається як рівень захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якого забезпечується сталий розвиток суспільства.

Саме завдяки своєму особливому значенню злочини проти основ національної безпеки України й розміщені в розділі I Особливої частини КК України. Для інших злочинів, які також спрямовані тим чи іншим чином проти безпеки держави, на відміну від злочинів проти основ національної безпеки України, не є характерними відверто антидержавницькі мотиви та мета підірвати або послабити Українську державу, змінити її конституційний лад, завдати істотної шкоди її безпеці.

При визначенні видів злочинів проти основ національної безпеки України потрібно виходити, передусім, із зазначеного вище Закону, згідно з яким загроза національній безпеці України може здійснюватися у різних сферах. Залежно від цього розрізняють злочини:

– проти основ національної безпеки у політичній сфері: дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення

конституційного ладу або на захоплення державної влади (ст. 109 КК); посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110 КК); фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України (ст. 110-2 КК); посягання на життя державного чи громадського діяча (ст. 112 КК);

– проти основ національної безпеки в інформаційній, економічній, науково-технологічній і воєнній сферах: державна зрада (ст. 111 КК), шпигунство (ст. 114 КК); перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань (ст. 114-1 КК);

– проти основ національної безпеки в економічній, екологічній і воєнній сферах: диверсія (ст. 113 КК).

У контексті кримінально-правової охорони основ національної безпеки України найбільш цікавим є розвиток кримінальної відповідальності за злочини, які посягають на зазначені суспільні відносини на сучасному етапі, у зв'язку з подіями, які мають місце в нашій державі. Відразу потрібно сказати, що законодавець реагує на події в державі і спрямовує свої зусилля на посилення охорони основ національної безпеки.

Так, 16 січня 2014 р. був прийнятий Закон України, яким передбачалося доповнення розділу I Особливої частини КК України ст. 110-1 «Екстремістська діяльність». Дана кримінально-правова норма передбачала відповідальність за виготовлення, зберігання з метою збуту чи розповсюдження, а також збут чи розповсюдження екстремістських матеріалів, у тому числі через засоби масової інформації, мережу Інтернет, соціальні інтернет-мережі, використання чи демонстрування екстремістських матеріалів перед масовим зібранням людей, у тому числі на зборах, мітингах, під час вуличних походів, демонстрацій, публічні висловлювання чи заклики екстремістського характеру, а також фінансування зазначених дій або інше сприяння їх організації чи здійсненню, у тому числі

шляхом надання інформаційних послуг, грошових коштів, нерухомості, навчальної, поліграфічної чи матеріально-технічної бази, телефонного, факсимільного чи інших видів зв'язку, за відсутності ознак більш тяжкого злочину.

При цьому під екстремістськими матеріалами розумілися призначені для оприлюднення документи на паперових, електронних чи будь-яких інших носіях, що містять інформацію екстремістського характеру, тобто закликають, обґрунтовують чи виправдовують необхідність здійснення діяльності щодо планування, організації, підбурювання, підготовки або вчинення дій з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу, посягання на територіальну цілісність, недоторканність, суверенітет держави, насильницького захоплення або утримання влади чи владних повноважень, незаконного втручання в діяльність або перешкоджання законній діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших суб'єктів владних повноважень, виборчих комісій, громадських об'єднань, їх посадових чи службових осіб, закликають, обґрунтовують чи виправдовують необхідність розпалювання соціальної, расової, національної, етнічної, мовної чи релігійної ворожнечі та ненависті, здійснення масових заворушень, порушення громадського порядку, хуліганських дій та актів вандалізму з мотивів соціальної, расової, національної, етнічної, мовної чи релігійної ворожнечі та ненависті, порушення прав, свобод і законних інтересів осіб, у тому числі пряме чи непряме обмеження прав або встановлення прямих чи непрямих привілеїв людини і громадянина за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками, пропаганду виключності, переваги чи неповноцінності людини (соціальної групи) за ознакою її соціальної, расової, національної, етнічної, мовної, релігійної належності або ставлення до релігії.

Звичайно в такій інтерпретації довго проіснувати він не міг оскільки дозволяв би перетворити державу з демократичної

на тоталітарну і цілком логічно втратив чинність на підставі Закону України від 28 січня 2014 р.

Надалі Законом України від 8 квітня 2014 р. розділ I Особливої частини КК України доповнено ст. 114-1 «Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань», яка встановлювала відповідальність як за безпосереднє перешкоджання законній діяльності збройних Сил України та інших військових формувань в особливий період, так і за таке ж діяння, яке призвело до загибелі людей або інших тяжких наслідків.

Законом України від 19 червня 2014 р. розділ «Злочини проти основ національної безпеки України» КК України було доповнено ще однією статтею – ст. 110-2 «Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України». Під фінансуванням дій, передбачених у цій статті, потрібно розуміти дії, вчинені з метою їх фінансового або матеріального забезпечення.

У даній статті встановлено кримінальну відповідальність за наступні дії: фінансування дій, вчинених з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України; фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади; повторність вищезазначених дій; вчинення їх з корисливих мотивів; за попередньою змовою групою осіб; у великому розмірі; якщо вони призвели до заподіяння значної майнової шкоди; вчинені організованою групою; в особливо великому розмірі; якщо вони призвели до інших тяжких наслідків.

Таким чином, український законодавець активно сприяє охороні основ національної безпеки України шляхом встановлення нових, хоча й не завжди вдалих, кримінально-правових заборон у цій сфері.